

The importance of inter-ethnic tolerance formation as one of the key components in the professional development of future history teachers is proved based on the analysis of psycho-pedagogical literature. This article demonstrated the ways how to form inter-ethnic tolerance of future history teacher in the process of his studying at Master's degree program. The potentialities of existing curricula and regions that require high attention addressing this issue were defined.

Key words: *ethnic tolerance, personality of future history teacher, preparedness of future history teacher*

УДК 37.013. 42

Ткаченко І. В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЛІТНІХ ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЦЕНТРАХ

У статті розглядаються засади розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах. Під соціальною активністю розуміється головна якість в характеристиці особистості – суб'єкта суспільних відносин, прояви соціальної дієздатності підлітка, відповідальне й зацікавлене ставлення особистості до праці, суспільства, духовного й громадського життя. Основна увага зосереджена на структурно-функціональній моделі та педагогічних умовах розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах.

Ключові слова: *соціальна активність, дитячий оздоровчий центр, соціальне середовище.*

Під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів освітня система в Україні зазнає якісних змін. У зв'язку з цим зростає значущість діяльності тих соціальних інститутів, які спрямовані на розвиток соціальної активності підлітків, особливе місце серед яких належить літнім дитячим оздоровчим центрам (ЛДОЦ). У цьому контексті поглиблене дослідження процесу розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах України набуває виняткової актуальності, оскільки на сучасному етапі відсутня належна стратегія реформування сфери літнього оздоровлення та відпочинку дітей в дитячих центрах.

Соціальна активність на сучасному етапі переважно розглядається як процес активного пристосування індивіда до умов соціального середовища та вид взаємодії особистості чи соціальної групи із соціальним середовищем. Йдеться про сукупність найрізноманітніших форм, засобів і методів виховного впливу на дітей, а також організацію їх взаємодії, які дозволяють забезпечити найбільш сприятливі умови для розвитку соціальної активності підлітків.

Успішність і результативність цього процесу залежить від багатьох факторів: ступеня засвоєння соціальних знань, умінь, навичок; рівня розвитку самосвідомості дитини; ступеня прояву у підлітка активної позиції щодо свого найближчого оточення; ступеня участі у виховному процесі педагогічних працівників тощо. У цілому ж результативність розвитку соціальної активності підлітків безпосередньо залежить також від осмисленого й цілеспрямованого виховного процесу.

Відповідно до Закону України «Про оздоровлення і відпочинок дітей» від 21 травня 2009 року № 1402-VI, Типового положення про дитячу установу оздоровлення і відпочинку, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2009 року № 422, літній дитячий оздоровчий центр є одним із важливих соціальних інститутів, які на сучасному етапі здатні забезпечувати належний розвиток соціальної активності молоді. У ньому, на відміну від школи чи громадських організацій, діти знаходяться цілодобово. Літній дитячий оздоровчий центр стає однією із найперспективніших у виховному аспекті форм організації дитячого дозвілля й оздоровлення, оскільки час, проведений дитиною у закладі оздоровлення й відпочинку, може істотно вплинути на її становлення. Специфічні умови тимчасового дитячого

колективу – інтенсивність спілкування та насиченість життєдіяльності – сприяють процесу формування у дітей навичок культури взаємин, який у колективах іншого типу може розгортатися протягом багатьох років.

Значний внесок у розробку соціально-педагогічної теорії і практики процесу розвитку соціальної активності здійснили такі зарубіжні вчені, як А. Дістервег, Д. Дьюї, Е. Дюркгайм, П. Наторп, А. Іванов, Т. Василькова та інші.

Основи теорії соціальної активності були закладені у працях таких дослідників, як Д. Андреева, Т. Веришиніна, Є. Вітенберг, Л. Корель, І. Мілоставова, А. Налчаджян, Б. Паригін, Л. Ростова, Л. Шпак, В. Ядов та інші.

Методичні проблеми соціальної активності особистості розроблялися Л. Буєвою, О. Зотовою, І. Кражевою. Активно аналізуються прикладні аспекти розвитку соціальної активності (Т. Стефаненко), проводяться дослідження з соціальної активності молоді у сфері освіти (Б. Єфімова, С. Мадорська, Н. Савотіна), досліджуються соціально-психологічні аспекти соціальної активності (Є. Вітенберг, Т. Снегірєва), соціально-культурні (Л. Васеха, В. Попов) та етнокультурні аспекти (В. Бабенко, С. Бурьков, А. Сусоколов та інші).

Проблема соціальної активності як одна із ключових у сучасній вітчизняній соціальній педагогіці є об'єктом постійної наукової уваги таких учених, як І. Бех, О. Безпалько, А. Бойко, О. Бондаренко, М. Гоманюк, В. Задіора, І. Зверева, А. Капська, Л. Міщик, А. Мудрик, Є. Назарук та інші.

Дослідженню виховних можливостей дитячих оздоровчих центрів присвячені праці Л. Байбородової, Ю. Буракова, А. Волохова, А. Цегляра, М. Оржеховської, А. Подобина, Н. Сидориної, Т. Сущенко та інших авторів.

Процес розвитку соціальної активності підлітків у ЛДОЦ сьогодні потребує нових підходів до організації їх діяльності, заснованих на розв'язанні соціально-моральних завдань, спрямованих на духовне зростання дитини, її соціально-емоційний розвиток тощо (І. Бех, О. Безпалько, О. Безкоровайна, О. Кононко, Т. Сущенко та інші).

Однак недостатня теоретична розробленість процесу розвитку соціальної активності підлітків в умовах літнього дитячого оздоровчого центру (педагогічні умови формування соціальної активності, її критерії й показники) потребує удосконалення.

Результати аналізу практики підтверджують, що традиційні підходи до виховання в дитячому оздоровчому центрі не завжди дають позитивний результат у плані забезпечення належної соціальної активності підлітків. Головні причини цього обумовлені зростаючими потребами дітей у сфері соціальних відносин, новою соціальною ситуацією в Україні, а також сучасною структурою, функціями та змістом діяльності дитячих оздоровчих центрів.

При цьому доводиться констатувати, що в останні роки спостерігається посилення освітніх акцентів і ослаблення виховних функцій у діяльності освітньо-виховних установ додаткового типу. Педагоги позашкільних закладів на перше місце ставлять підтримку дитини в її особистісному зростанні, розвиток творчої й пізнавальної активності в професійно орієнтованій основній освітній діяльності установи.

У той же час основним і головним процесом включення індивіда в суспільство є соціалізація, у ході якої дитина опановує певну соціальну роль або декілька ролей, знаходить своє місце в суспільстві, свої можливості для самореалізації [4]. Характерною рисою підлітків, у порівнянні з іншими суспільними (демографічними) пластами, є те, що цій групі властива крайня нестійкість інтересів, більша залежність від думок і точок зору оточуючих, високий ступінь сприйняття негативного соціального досвіду взаємодії з навколишніми й порівняно невеликий соціокультурний досвід [2].

У цьому контексті одним із ключових стає поняття «соціальної активності», під якою розуміємо головну якість в характеристиці особистості-суб'єкта суспільних відносин (Т. Конникова, Т. Мальковська та ін.), прояви соціальної дієздатності людини (Н. Анікеев,

Є. Малах та ін.), відповідальне й зацікавлене ставлення особистості до праці, суспільства, духовного й громадського життя (Л. Архангельський, Л. Гордін, І. Резанович та ін.).

При цьому, на нашу думку, поняття «соціальна активність» необхідно розглядати на базі системного, індивідуально-орієнтованого, культурологічного, діяльнісного та аксіологічного підходів як складний, безперервний, багатофункціональний процес освоєння соціокультурних цінностей, що проходить у взаємодії з навколишнім світом та орієнтує особистість на формування здатності знаходити порозуміння із природою, світом, суспільством, самим собою.

Розглядаючи роль дитячих оздоровчих центрів у сучасних умовах, учені виділяють різні їх пріоритетні ідеї: 1) вільний вибір видів і сфер діяльності; 2) орієнтація на особистісні інтереси, потреби, здатності; 3) можливість вільного самовизначення й самореалізації особистості; 4) єдність навчання, виховання й розвитку; 5) практико-діяльна основа освітньо-виховного процесу [6].

За таких умов створюються розвивальні можливості для інтелектуального, духовного, фізичного розвитку, задоволення творчих і освітніх потреб підлітків.

Таким чином, «соціальну активність підлітка» варто розуміти як складний процес оволодіння ним соціокультурними цінностями у взаємодії з навколишнім світом, що й проявляється в єдності когнітивного (Ю. Аксьонова, Є. Голубєва, Ж. Піаже, В. Юркевич), мотиваційно-ціннісного (О. Бодалєв, О. Запорожець), діялісно-творчого (Є. Ануфрієв, В. Силе), рефлексивно-оцінного компонентів (В. Вечніков, І. Кін, І. Семенов).

Аналізуючи підходи у розвитку соціальної активності підлітків, як основний варто виділити соціокультурний підхід. Соціокультурний характер освіти й педагогічної діяльності (Г. Гайсіна, М. Дуранов та ін.) є важливим показником якості додаткової освіти, її результатом, що прямо залежить від освітньо-виховного середовища установи.

При цьому гармонійний розвиток особистості підлітка може бути забезпечений тільки при взаємодії педагогів, родини й установ додаткової освіти, оскільки вони являють собою єдину соціальну систему і мають можливість забезпечити ефективну взаємодію з посиленням на системний підхід (Аристотель, Платон, Б. Спіноза, А. Богданов, Н. Вінер, Л. Виготський та ін.).

Особистісно-орієнтований підхід ставить у центр освітньо-виховної системи особистість того, кого навчають, розвиток його індивідуальних цінностей (Н. Нечаєва, В. Серікова та ін.). Концептуальні основи даного підходу відбиті в положеннях наступних теорій: ідеї гуманізму (В. Сухомлинський, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.); педагогічна підтримка (О. Газман, В. Бистрова й ін.); ідеї розвитку особистості (Л. Виготський, А. Леонтьєв та ін.).

Ефективний аналіз проблеми розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах неможливий без глибокого розуміння культурологічного підходу (Є. Бондарєвська, Т. Кисельова, Л. Коган, Н. Щуркова та ін.), який припускає розвиток соціальної активності як заходу саморозвитку людини в освітньому просторі. Саме такий підхід дозволяє в контексті нашого дослідження орієнтуватися не стільки на знання, скільки на виховання підлітка в літніх дитячих оздоровчих центрах з орієнтацією на духовно-моральні цінності, на активну перетворюючу діяльність, на виховання культури відносин тощо.

В основі діялісного підходу лежить уявлення про те, що різнобічно розвинена особистість формується в різноманітних видах діяльності. Процес виховання в літніх дитячих оздоровчих центрах при цьому розглядається з позиції особистісної обумовленості всіх його учасників. Концептуальні загальнонаукові основи даного підходу представлені у дослідженнях учених Л. Виготського, А. Леонтьєва та ін.

Для аналізу специфіки соціокультурної діяльності в літніх дитячих оздоровчих центрах важливим видається також аксіологічний підхід (М. Коул, В. Тугаринов та ін.) Аксіологічний підхід до освіти й розвитку особистості проявляється в орієнтації особистості на соціокультурні цінності; визнанні людини найбільшою суспільною цінністю, здатної створити духовні й матеріальні цінності й задовольнити власні й суспільні потреби; визнанні, що соціокультурні

цінності становлять ядро освіти й розвитку особистості, і здобувають особливу значимість у діяльності установ додаткової освіти дітей.

Аналіз наявних теоретичних підходів до проблеми розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах дозволив нам вибудувати власний погляд на дану категорію. Розвиток соціальної активності особистості, на наш погляд, являє собою цілісний процес (психобіологічний, соціальний і педагогічний) активної взаємодії особистості з навколишнім середовищем, пристосування індивіда до успішного функціонування в ній, активного освоєння навколишнього простору з метою життєвого, професійного, соціального саморозвитку особистості.

Таким чином, опираючись на ціннісні пріоритети, саме літні дитячі оздоровчі центри здатні створювати максимально сприятливі умови для розвитку соціальної активності підлітків, а в основі процесу розвитку соціальної активності дитини повинні перебувати принципи ціннісної орієнтації, природовідповідності, варіативності, гуманістичної спрямованості, педагогічної підтримки, центрації соціального виховання на розвиток особистості тощо. Саме тому поняття «соціокультурна діяльність літнього дитячого оздоровчого центру» доцільно розглядати як спеціально організований процес, що забезпечує соціокультурний розвиток підлітків.

Для відбиття розуміння процесу розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах розроблена структурно-функціональна модель, яка включає такі блоки: цільовий, процесуальний, функціональний, організаційний і оціночно-рефлексивний.

Цільовий блок представляє взаємозв'язок соціального замовлення із поставленими завданнями й включає підходи (системний, індивідуально-орієнтований, культурологічний, діяльнісний, аксіологічний) і мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діялісно-творчий і рефлексивно-оцінний компоненти розвитку соціальної активності підлітків.

Процесуальний блок представлений формами організації процесу розвитку соціальної активності. При виборі форм, методів і технології розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах доцільно орієнтуватися на їхню оптимальну комбінацію.

Функціональний блок визначає функції розвитку соціальної активності, яка виховує, формує, адаптує.

Для забезпечення успішного функціонування розробленої моделі в організаційному блоці визначені педагогічні умови, які пов'язують цільовий блок із процесуальним, визначаючи його змістовні особливості. До його складу входять педагогічні умови, виділення яких повинно здійснюватися з урахуванням наукових підходів і результатів дослідно-експериментальної роботи.

Оціночно-рефлексивний блок моделі повинен бути вибудований у відповідність зі структурою розвитку соціальної активності й містити у собі рівні (низький – припустимий, середній – виконавчий, високий – ініціативний), критерії (самооцінка, рефлексія особистісного росту, суспільно-цивільна позиція).

Таким чином, виходячи з теоретичного аналізу, можна визначили комплекс педагогічних умов ефективності функціонування моделі розвитку соціальної активності підлітків у літніх дитячих оздоровчих центрах: 1) включення підлітків у соціокультурний виховний простір літнього дитячого оздоровчого центру; 2) розробка й реалізація програми «Розвиток соціальної активності підлітків»; 3) формування спрямованості підлітків на самопізнання, самореалізацію й самовдосконалення в соціокультурній діяльності.

При цьому оскільки, зважаючи на те, що тема пошуку нових педагогічно-компетентних рішень у функціонуванні літніх дитячих оздоровчих центрів є відносно новою в українській педагогіці, вважаємо за потрібне привернути до неї увагу науковців й спровокувати дискусію з приводу концептуальних основ розвитку соціальної активності підлітків у так званих малих соціальних групах, до яких можна віднести й дитячі оздоровчі табори.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі / О. Безпалько. – К. : Центр наукової літератури, 2009. – 300 с.
2. Бовть О. Соціально-психологічні причини агресивної поведінки підлітків / О. Бовть // Рідна школа. – 1999. – № 2. – С. 17–19.
3. Богдановська О. Засвоєння соціальних норм як складова шкільної соціалізації / О. Богдановська // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 98–104.
4. Василькова Т.А. Социальная педагогика: курс лекций / Т. А. Василькова, Ю. В. Василькова. – М.: Академия, 2000. – 440 с.
5. Воронина Г.А., Шептенко П.А. Методика и технология работы социального педагога / Г. А. Воронина, П.А. Шептенко. – М.: Академия, 2001. – 208 с.
6. Малько А.О. Соціальна педагогіка в школі: культурологічний аспект / А. О. Малько // Рідна школа. – 2001. – № 3. – С. 36–40.
7. Мудрик А.В. Социальная педагогика / А. В. Мудрик. – М. : Академия, 2000. – 200 с.
8. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. А. Капської. – К. : ЦУЛ, 2006. – 468 с.

The principles of development of social activity of teenagers in the summer children's improving centers are considered in the article. Social activity is understood as the main quality in the characteristic of the identity subject of the public relation, manifestation of social capacity of the teenager, the responsible and interested relations of the personality to work, society, spiritual and public life. The main attention is concentrated on structurally functional model and pedagogical conditions of development of social activity of teenagers in the summer children's improving centers.

Key words: social activity, children's improving center, social environment.

УДК 378.147.091.31-051:378.22:62

Ченурна В. О.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАГІСТРІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядаються проблеми структури управлінської діяльності, визначення поняття готовності до управлінської діяльності магістрів технічних спеціальностей у професійній діяльності, звертається увага на особливості процесу формування готовності до управлінської діяльності у вищій технічній школі. Науковий пошук спрямовано на аналіз цієї педагогічної проблеми та визначення основних аспектів цього процесу в умовах технічного університету.

Ключові слова: управлінська діяльність, магістр, технічний університет.

Сьогодні актуалізується проблема підготовки висококваліфікованих управлінських кадрів у зв'язку з реформами та зростанням темпів економічного розвитку України. В умовах економічної самостійності підприємства, що повністю відповідає за результати своєї господарської діяльності, воно повинно сформувати систему управління, яка б забезпечила йому високу продуктивність праці, ефективність роботи та стабільність. У зв'язку з цим, менеджмент на підприємстві та виробничому секторі, що працює у ринковому середовищі, ставить високі вимоги щодо професіоналізму управлінського персоналу, від якого залежить ефективність процесу управління, а отже й ефективність діяльності всього підприємства. Сьогодні як ніколи для системи вищої освіти гостро стоїть завдання щодо забезпечення високої якості підготовки фахівців з управлінською компетентністю. Тому сьогодні необхідні фахівці, які володіють